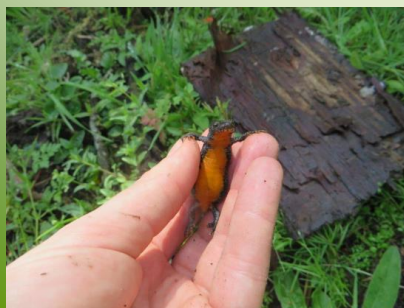

Quickscan flora en fauna

En een lichte toetsing aan het NNB
en Natura2000-gebieden

Q2016.074
Quickscan flora en fauna
Zoomvlietweg 24a
te Bergen op Zoom

**EcoTierra- ecologisch
adviesbureau**

Zoomvlietweg 24a te Bergen op Zoom

- Quickscan in het kader van de Flora- en faunawet
en een lichte toetsing aan het NBB en Natura2000-gebieden-

Opdrachtgever	Tritium Advies BV Gulberg 35 5674 TE Nuenen
Contactpersoon	De heer R.A.C. van de Voort
Datum veldbezoek	23 juni 2016
Uitvoerend ecooloog	ing. J.M. de Wever
Kenmerk rapport	Q2016.074-Quickscan flora en fauna Zoomvlietweg 24a te Bergen op Zoom
Datum rapport	18 juli 2016
Auteur	ing. J.M. de Wever

Paraaf

EcoTierra-ecologisch adviesbureau
Margijnenenk 12
7415 JZ Deventer

www.ecotierra.nl
info@ecotierra.nl
0570-597418

→ Draagvlak voor natuur is de basis voor natuurbescherming

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven. EcoTierra- ecologisch adviesbureau is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van EcoTierra- ecologisch adviesbureau; opdrachtgever vrijwaart EcoTierra- ecologisch adviesbureau voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING

1 INLEIDING	7
1.1 AANLEIDING	7
1.2 DOELSTELLING	7
1.3 VOLLEDIGHEID ONDERZOEK	7
1.4 GELDIGHEIDSDUUR RAPPORT	8
2 ONDERZOEKSOPZET	9
2.1 DESKRESEARCH	9
2.2 VELDBEZOEK	9
3 SITUATIEBESCHRIJVING	10
3.1 HUIDIGE SITUATIE	10
3.2 GEWENSTE TOEKOMSTIGE SITUATIE EN VOORGENOMEN INGREPEN	14
4 BEVINDINGEN ONDERZOEK	15
4.1 BEVINDINGEN DESKRESEARCH	15
4.2 BEVINDINGEN VELDONDERZOEK	17
5 EFFECTENBEOORDELING	20
5.1 EFFECTEN BESCHERMDE GEBIEDEN	20
5.2 EFFECTEN SOORTEN IN HET KADER VAN DE FLORA EN FAUNAWET	23
6 CONCLUSIE	26
7 VRIJBLIJVEND ADVIES	28

BIJLAGEN

1. Soortenprotocol alpenwatersalamander (STOWA)
2. Wettelijk kader
3. Literatuurlijst

SAMENVATTING

In opdracht Tritium Advies BV heeft EcoTierra- ecologisch adviesbureau aan de Zoomvlietweg 24a te Bergen op Zoom een quickscan flora en fauna uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet.

Tevens vindt er een lichte toetsing plaats aan het NNB en Natura2000-gebieden (Natuurbeschermingswet 1998).

Het plangebied ligt ten oosten van de kern van Bergen op Zoom en betreft een voormalig campingterrein (camping Heidepol).

Het plangebied grenst aan het Natuurnetwerk Brabant (alleen de nieuwe toegangsweg loopt door het NNB) en is gelegen nabij (circa 200 meter) het Natura2000-gebied 'Brabantse Wal'. De bomenrijen langs de turfvaart De Zoom hebben beheertype 'N16.01 Droog bos met productie' meegekregen in het vigerende Natuurbeheerplan.

De aanleiding voor het uitvoeren van onderhavige quickscan is de wens om de voormalige camping op nieuw te gaan exploiteren. Het is de bedoeling om hierbij een kwaliteitsslag te maken door middel van een gedifferentieerd aanbod van kampeervoorzieningen bestaande uit trekkers- en camperplaatsen, duurzame chalets en onderscheidende recreatiewoningen. Het verblijfsrecreatieterrein zal de naam Buitenplaats Bergen op Zoom krijgen.

In bovenstaande kader worden geen opstallen geamoveerd of oppervlaktewateren gedempt en slechts enkele grote bomen gekapt. Er zal een nieuw toegang worden gerealiseerd over de turfvaart De Zoom.

Deze ingrepen vallen binnen de Flora- en faunawet onder het belang j: de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Onderhavige quickscan is gebaseerd op een bronnenonderzoek en een veldbezoek. Dit veldbezoek heeft op 23 juni 2016 plaatsgevonden.

Voor de toelichting bij de conclusies dient hoofdstuk vijf geraadpleegd te worden.

Conclusie	
NNB/ NB-wet'98	<p>Het plangebied grenst aan het NNB (en is voor een zeer klein deel ook in het NNB gelegen).</p> <ul style="list-style-type: none">→ Er zal naar verwachting geen significante aantasting zijn van de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNB;→ Overleg met bevoegd gezag kan wenselijk zijn. <p>De locatie is gelegen nabij het Natura2000-gebied Brabantse Wal. Het Natura2000-gebied Kalmthoutse Heide ligt binnen een straal van 10 kilometer.</p> <ul style="list-style-type: none">→ De voorgenomen ingrepen en de toekomstige situatie zullen naar verwachting geen extra verstoring teweegbrengen op de vogelsoorten die voor het nabijgelegen Vogelrichtlijn-deel van het Natura2000-gebied Brabantse Wal zijn aangewezen.→ Uit een uitgevoerde AERIUS-berekening is naar voren gekomen dat er geen toename van stikstofdepositie zal plaatsvinden op beide Natura2000-gebieden. <p>Significant negatieve effecten op beschermde natuurgebieden zijn derhalve niet te verwachten.</p>

Soortgroepen	<p>Flora</p> <p>Er zijn in de deelgebieden geen beschermde wilde soorten aangetroffen.</p>
	<p>Vogels</p> <p>Algemeen voorkomende soorten kunnen broeden in de groenstructuren.</p> <ul style="list-style-type: none"> → De rooi- en bouwwerkzaamheden dienen buiten het broedseizoen plaats te vinden (zie ecologisch werkprotocol i.v.m. conflict advies alpenwatersalamander). <p>Jaarrond beschermde verblijfplaatsen/ nesten zijn niet aangetroffen. Tevens zijn er geen sporen aangetroffen van soorten met een jaarrond beschermd nest. Het plangebied kon ten tijde van het veldbezoek echter niet grondig/ volledig onderzocht worden door te dichte begroeiing en een dicht bladerdek.</p> <ul style="list-style-type: none"> → In het najaar/ de winter dient er een nacontrole plaats te vinden om vast te stellen of er daadwerkelijk geen potentiële vaste verblijfplaatsen van uilen of roofvogels aanwezig zijn; → De uitkomst van de nacontrole bepaalt of er een nader onderzoek naar bezette nesten moet plaatsvinden.
	<p>Grondgebonden zoogdieren</p> <p>Vaste verblijfplaatsen van streng of strikt beschermde soorten zijn niet aangetroffen. Het plangebied kon ten tijde van het veldbezoek echter niet grondig onderzocht worden op verblijfplaatsen van de eekhoorn door dichte begroeiing en een dicht bladerdek.</p> <ul style="list-style-type: none"> → In het najaar/ de winter dient er een onderzoek plaats te vinden om vast te stellen of er vaste verblijfplaatsen van de eekhoorn aanwezig zijn; → De uitkomst van het onderzoek bepaalt of er vervolgstappen genomen dienen te worden. <p>Algemeen voorkomende soorten (tabel 1) kunnen voorkomen.</p>
	<p>Vleermuizen</p> <p>Vaste verblijf- of voortplantingsplaatsen van gebouwbewonende soorten zullen door de ingreep niet verloren gaan of worden verstoord. Er zijn geschikte bomen aanwezig binnen het plangebied. Er worden onder andere bomen gekapt in het kader van de aanleg van de toegangsweg. Er is niet inzichtelijk welke bomen er eventueel gekapt gaan worden. Er zullen in ieder geval zo min mogelijk bomen worden gekapt.</p> <ul style="list-style-type: none"> → In het najaar/ de winter dient er een nacontrole plaats te vinden om vast te stellen of er meer geschikte vleermuisbomen aanwezig zijn binnen het plangebied; → De uitkomst van de nacontrole bepaalt of er een nader onderzoek naar vleermuizen moet plaatsvinden. <p>Significant foerageergebied of vliegroutes gaan door de ingreep niet verloren.</p> <ul style="list-style-type: none"> → In de toekomstige situatie dient verstoring door licht (met name bij de toegangsweg en de randen van het plangebied) voorkomen te worden.

Soortgroepen	<p>Amfibieën, reptielen en vissen Algemeen voorkomende soorten (tabel 1) kunnen voorkomen (landhabitat). De alpenwatersalamander gebruikt het plangebied als landhabitat.</p> <ul style="list-style-type: none"> → Er dient conform een goedgekeurde gedragscode gewerkt te worden; → Er dient een ecologisch werkprotocol opgesteld te worden; → Er dienen maatregelen ten behoeve van deze soort genomen te worden.
	<p>Ongewervelden/ overige soorten Er zijn geen vaste verblijf- en/of voortplantingsplaatsen of exemplaren van streng en strikt beschermde overige soorten waargenomen.</p>
Flora- en faunawet	<p>Op basis van de bevindingen kan geconcludeerd worden dat er vervolgstappen noodzakelijk zijn om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> → In het najaar dient er een nacontrole/ onderzoek uitgevoerd te worden waarbij specifiek wordt gelet op potentiële vaste verblijfplaatsen van uilen, roofvogels, eekhoorns en vleermuizen en eventuele sporen van deze dieren; → Aan de hand van de uitkomsten van deze nacontrole/ dit onderzoek zal er worden bepaald of er vervolgstappen noodzakelijk zijn; → Er dient een ecologisch werkprotocol te worden opgesteld in verband met de aanwezigheid van de alpenwatersalamander, broedvogels en de algemene zorgplicht; → Op basis van de zorgplicht volgens artikel 2 van de Flora- en faunawet dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor in het wild levende dieren en hun leefomgeving; → Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet is op <u>dit moment</u> niet noodzakelijk; → Voor algemeen voorkomende soorten (Tabel 1) geldt een algemene vrijstelling als het ruimtelijke ingrepen betreft.

1 INLEIDING

In opdracht Tritium Advies BV heeft EcoTierra- ecologisch adviesbureau aan de Zoomvlietweg 24a te Bergen op Zoom een quickscan flora en fauna uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet.

Tevens vindt er een lichte toetsing plaats aan het NNB en Natura2000-gebieden (Natuurbeschermingswet 1998).

1.1 Aanleiding

De aanleiding voor het uitvoeren van onderhavige quickscan is de wens om de voormalige camping op nieuw te gaan exploiteren. Het is de bedoeling om hierbij een kwaliteitsslag te maken door middel van een gedifferentieerd aanbod van kampeervoorzieningen bestaande uit trekkers- en camperplaatsen, duurzame chalets en onderscheidende recreatiewoningen. Het verblijfsrecreatieterrein zal de naam Buitenplaats Bergen op Zoom krijgen.

De beschreven activiteiten kunnen negatieve gevolgen hebben voor aanwezige flora- en faunasoorten op de locatie en de directe omgeving.

In verband met de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet op 1 april 2002 is het noodzakelijk om voorafgaande aan bouw- en/ of sloopactiviteiten te toetsen of de geplande activiteiten geen negatief effect hebben op beschermde plant- en/of diersoorten en leefgebieden.

1.2 Doelstelling

Het doel van onderhavige quickscan is inzicht geven of de voorgenomen activiteiten een overtreding van de vigerende natuurwetgeving tot gevolg hebben.

Om dit inzicht te verkrijgen worden de volgende vragen beantwoord;

- zijn er binnen het plangebied beschermde dier- en plantsoorten aangetroffen en/of worden deze verwacht?
- wat is de juridische status van deze soorten?
- liggen er beschermde (natuur)gebieden, zoals het NNB, Natura2000-gebieden, in de directe omgeving?
- hebben de voorgenomen activiteiten een (significant) negatief effect op deze soorten of gebieden?
- wat zijn de gevolgen en dienen er (mitigerende) maatregelen genomen te worden?
- dient er een nader onderzoek uitgevoerd te worden?
- dient er een ontheffing aangevraagd te worden?

1.3 Volledigheid onderzoek

Een quickscan is een momentopname en kan slechts in beperkte mate uitsluitel geven over de aan- of afwezigheid van soorten. Het kan voorkomen dat soorten niet worden waargenomen tijdens het veldbezoek. Met name in een dergelijk onoverzichtelijk plangebied zijn er veel locaties die niet of slecht te onderzoeken zijn. EcoTierra- ecologisch adviesbureau is derhalve ook niet verantwoordelijk voor de eventuele gevolgen die door het missen van een soort kunnen ontstaan.

Aan de hand expert-judgement en bekende ecologische principes zal een inschatting worden gemaakt over het wel of niet voor kunnen komen van beschermde plant- en diersoorten. Verder is de quickscan geen veldinventarisatie. Veldinventarisaties omvatten meerdere opnamerondes die seizoensgebonden zijn en volgens standaardmethoden worden uitgevoerd.

1.4 Geldigheidsduur rapport

Voor onderzoeken waar alleen soorten van tabel 1 en/of 2 van de Flora- en faunawet aan de orde zijn, mag in principe worden volstaan met een geldigheid van 5 jaar. Hierbij geldt dat er in die periode weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen hebben opgetreden en dat de wetgeving gelijk is gebleven. Bij onderzoeken naar strikt beschermde soorten (tabel 3 soorten en vogels) geldt in principe dat onderzoeksgegevens maximaal 3 jaar oud mogen zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn. (bron: ministerie van Economische Zaken).

2 ONDERZOEKSOPZET

In onderhavige quickscan is de locatie gescreend op de aanwezigheid van beschermde plant- en diersoorten. Er is gestart met een deskresearch en vervolgens is de locatie bezocht.

2.1 Deskresearch

Alvorens het terrein is bezocht zijn diverse (digitale) verspreidingsatlassen geraadpleegd. De waarnemingen zijn gedaan tussen 2011 en 2016. Hierdoor is indicatief een beeld verkregen of er streng en strikt beschermde soorten voorkomen in het kilometer-/uurhok waarin het plangebied is gelegen.

Geraadpleegde bronnen zijn onder andere 'Werkatlas amfibieën en reptielen in Noord-Brabant', RAVON, 2005 en 'Habitatbeheer voor Brabantse amfibieën', RAVON.

Diverse kaarten (waaronder kaarten NNB, Natura2000 en natuurbeheerplan) van de provinciale sites van Noord-Brabant zijn geraadpleegd op onder andere 22 juni 2016.

Voor het plangebied is enkele jaren geleden eveneens een ecologisch rapport opgesteld (Quick scan flora en fauna Buitenplaats Bergen op Zoom, Zoomvlietweg 24a Bergen op Zoom', Tritium Advies BV, februari 2014). Dit rapport dient als basis voor onderhavige rapportage.

In het kader van de ligging nabij het Natura2000-gebied 'Brabantse Wal' is het document 'PAS-analyse Herstelstrategieën voor Brabantse Wal' Provincie Noord-Brabant Versie 04-09-2015 bestudeerd.

Tevens is in dit kader de website synbiosys.alterra.nl/natura2000 geraadpleegd.

Om vast te stellen of de voorgenomen ingrepen een negatief effect zouden hebben op stikstof gevoelige Habitattypen en -soorten van de Habitatrichtlijngebieden van de Brabantse Wal en de Kalmthoutse Heide heeft SoudForceOne een onderzoek (Onderzoek stikstofdepositie Tritium Advies B.V. te Bergen op Zoom, Projectnr: Ber201636 versie 1.2, 5 juli 2016) uitgevoerd.

2.2 Veldbezoek

Het plangebied is op 23 juni 2016 overdag bezocht. Ten tijde van het veldbezoek was het wisselvallig weer (startte met regen, daarna zeer warm en overwegend zonnig) met een temperatuur van rond de 28°C.

Tijdens het veldonderzoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, graafsporen, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc.).

Tijdens het veldbezoek is ook de omgeving van het plangebied bekeken.

Het onderzoek is uitgevoerd door een ecooloog met een relevante HBO-opleiding en ruime ervaring met het uitvoeren van quickscans. Tevens worden door de ecooloog diverse relevante cursussen gevolgd, symposia en congressen bezocht en diverse vakbladen en nieuwsbrieven gelezen om de laatste ontwikkelingen te volgen. De onderzoeker is in het bezit van diverse certificaten, waaronder 'Zorgvuldig handelen Flora- en faunawet, ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, niveau 4. IPC Groene Ruimte (door Stadswerk erkend certificaat)'.

Tijdens het veldonderzoek is niemand geïnterviewd.

3 SITUATIEBESCHRIJVING

In dit hoofdstuk zijn de onderzoekslocatie en de voorgenomen activiteiten beschreven. Op onderstaande afbeelding is het daadwerkelijke plangebied weergegeven waarbinnen de activiteiten plaatsvinden.

3.1 Huidige situatie

Afbeelding 1: Situering onderzocht (bron: Kaartbank.brabant.nl).

Het plangebied ligt ten oosten van de kern van Bergen op Zoom en betreft een voormalig campingterrein (camping Heidepol). De onderzoekslocatie is kadastraal bekend als gemeente Bergen op Zoom, sectie L, nummers 477, 478 en 284. De percelen hebben een totale oppervlakte van 95.440 m². De camping is al enkele jaren niet meer in gebruik of onderhouden waardoor het terrein overwoekerd is door vegetatie. De aanwezige opstallen zijn recentelijk geamoveerd. De voormalige campeerplekken en paden zijn nog wel goed zichtbaar in het terrein. De buitengrenzen bestaan uit brede houtsingels. Binnenin zijn kleinere houtopstanden, solitaire bomen en ruigtevegetaties aanwezig. Hier en daar is nog veel puin zichtbaar waar de vakantiehuisjes en (sanitaire)voorzieningen hebben gestaan.

De directe omgeving van het plangebied bestaat uit akkers, de turfvaart De Zoom en het natuurgebied de Brabantse Wal.

Foto's: Indrukken plangebied.

Foto's: Indrukken plangebied.

Foto's: Indrukken plangebied.

Foto's: Indrukken plangebied.

Foto's: Indrukken plangebied.

Foto's: Indrukken plangebied.

Foto's: Indrukken plangebied.

Foto's: Indrukken directe omgeving: Zoomvlietweg en Zoomweg en een akker ten zuiden plangebied.

Foto's: Indrukken directe omgeving. De Zoom en akker/terrein ten noorden van plangebied.

3.2 Gewenste toekomstige situatie en voorgenomen ingrepen

De aanleiding voor het uitvoeren van onderhavige quickscan is de wens om de voormalige camping op nieuw te gaan exploiteren. Het is de bedoeling om hierbij een kwaliteitsslag te maken door middel van een gedifferentieerd aanbod van kampeervoorzieningen bestaande uit trekkers- en camperplaatsen, duurzame chalets en onderscheidende recreatiewoningen. Het verblijfsrecreatieterrein zal de naam Buitenplaats Bergen op Zoom krijgen. In bovenstaande kader worden geen opstallen geamoveerd of oppervlaktewateren gedempt en slechts enkele grote bomen gekapt.

Er zal een nieuwe toegang worden gerealiseerd over de turfvaart De Zoom.

Volgens de initiatiefnemer is het belangrijk dat het terrein natuurlijk wordt ingericht om de natuurwaarden te verhogen en de toekomstige bezoekers het gevoel te geven in de vrije natuur te recreëren. De aanwezige grote bomen en belangrijke groenstructuren blijven derhalve gehandhaafd. Er zullen slechts enkele bomen worden gekapt in verband met de aanleg van de nieuwe toegangsrit.

Afbeelding 2: Gewenste toekomstige situatie (bron: Tritium Advies BV).

De bovenstaande ingrepen vallen binnen de Flora- en faunawet onder het belang j: de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

4 BEVINDINGEN ONDERZOEK

Hieronder worden de bevindingen van de quickscan besproken, allereerst de bevindingen van de deskresearch en vervolgens de bevindingen van het veldonderzoek.

4.1 Bevindingen deskresearch

In de databases van de provincie Noord-Brabant is af te lezen dat het plangebied grotendeels grenst aan het Natuurnetwerk Brabant (ecologische verbindingzone) (alleen de nieuwe toegangsweg loopt door het NNB) en nabij het Natura2000-gebied 'Brabantse Wal' is gelegen. De bomensingels langs de turfvaart De Zoom hebben beheertype 'N16.01 Droog bos met productie' meegekregen in het vigerende Natuurbeheerplan.

Het Natura2000-gebied betreft zowel een Habitat- als een Vogelrichtlijngebied en heeft gebiedsnummer 128. Het noordelijke deel van het gebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Het Habitatrichtlijngebied begint pas bij het dorp Huijbergen, op meer dan 7.000 meter afstand van het plangebied.

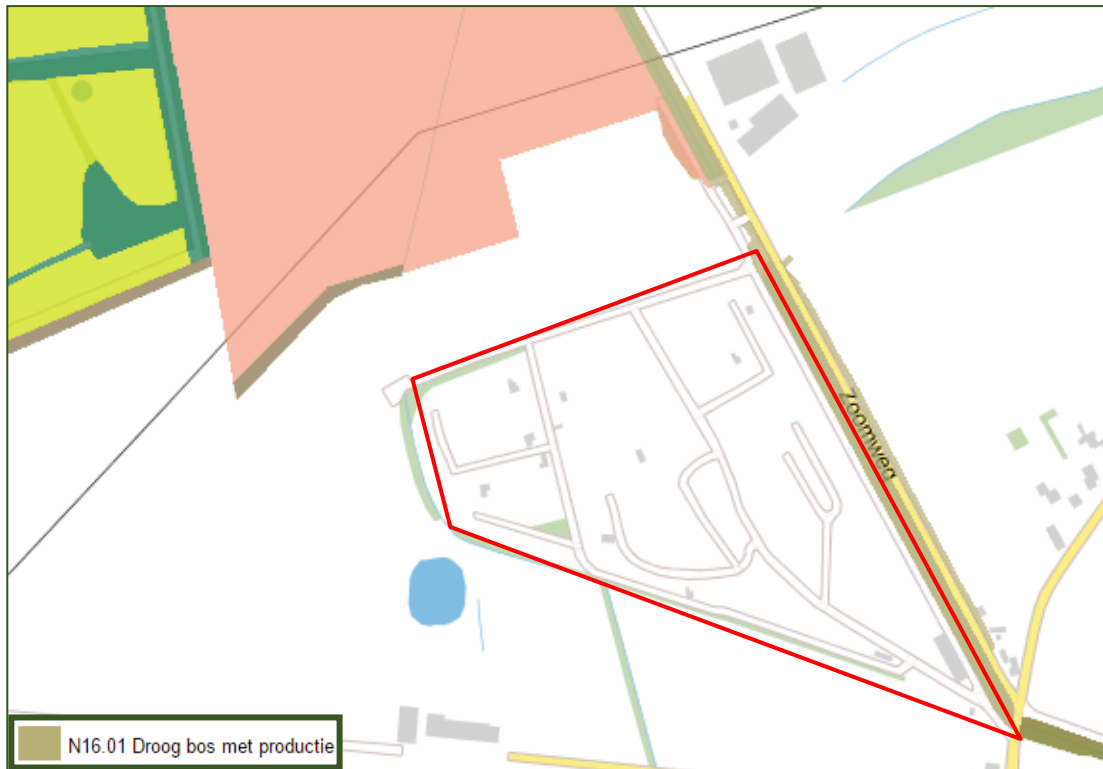
Het Vogelrichtlijngebied is voor een aantal vogelsoorten aangewezen.

Broedvogelsoorten
A004 - Dodaars
A008 - Geoorde fuut
A072 - Wespandief
A224 - Nachtzwaluw
A236 - Zwarte Specht
A246 - Boomleeuwerik

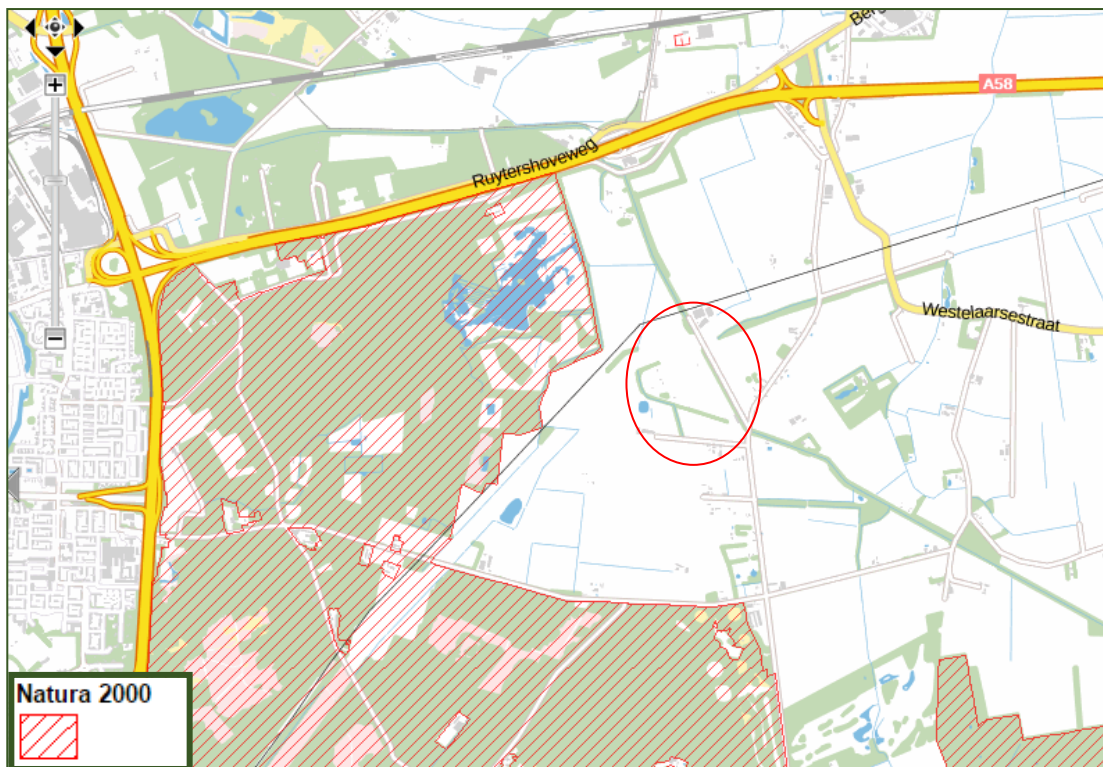
Afbeelding 3: Vogelsoorten die voor het Natura2000-gebied zijn aangewezen. (Bron: synbiosys.alterra.nl/natura2000).

Afbeelding 4: Ligging plangebied t.o.v. NNB (bron: Kaartbank.brabant.nl).

Afbeelding 5: Ligging beheertypen binnen plangebied (bron: Kaartbank.brabant.nl).

Afbeelding 6: Ligging plangebied t.o.v. van het Natura2000-gebied Brabantse Wal (Vogelrichtlijn deel) (bron: Kaartbank.brabant.nl).

Er zijn in de geraadpleegde bronnen diverse waarnemingen gevonden van streng en strikt beschermde soorten die binnen het kilometerhok waarbinnen het plangebied is gelegen zijn waargenomen. Dit is niet verwonderlijk met een Natura2000-gebied nabij gelegen.

Zo zijn er onder andere (niet uitputtend opgenoemd) waarnemingen vermeld van zowel gebouw- als boombewonende vleermuissoorten (kleine, ruige en gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, watervleermuis en baardvleermuis), eekhoorn, gladde slang, alpenwatersalamander, levendbarende hagedis, heikikker, rugstreeppad, jeneverbes, ronde zonnedauw, rietorchis, gevlekte orchis, grote keverorchis wilde gagel, wilde marjolein, huismus, steenuil, ransuil, havik, sperwer en heideblauwtje.

4.2 Bevindingen veldonderzoek

Flora

Binnen het plangebied zijn geen beschermde wilde planten waargenomen. De aanwezige grote groenstructuren zijn aangeplant. De afgelopen jaren is het terrein flink verwilderd en hebben soorten die in het verleden zijn aangeplant zich over het plangebied verspreid. Er zijn dan ook veel soorten aanwezig zijn die typerend zijn voor tuinen, perken en ruderaal gronden.

De volgende soorten zijn waargenomen (niet uitputtend opgenoemd): komkommerkruid, straatgras, duizendblad, kleefkruid, paardenbloem, klaproos, zevenblad, vergeet-me-niet, Japanse duizendknoop, stinkende gouwe, brandnetels, sieraardbei, distelsoorten, klaversoorten, verschillende soorten campanula's, perzikkruid, heermoes, springzaad, oranje havikskruid, madelief, fluitenkruid, muizenoor, vingerhoedkruid, haagwinde, heder, rododendron, laurier, jasmijn, brem, hazelaar, es, els, berk, eik, beuk, wilg, den, berk en verschillende soorten esdoorn.

Foto's: Komkommerkruid en puntwederik, verwilderde exemplaren van aangeplante exemplaren.

Vogels

In dit deelgebied zijn tijdens het veldbezoek maar een beperkt aantal vogelsoorten visueel waargenomen zoals houtduif, merel, vink en witte kwikstaart. Auditief zijn roodborst en buizerd waargenomen. Op een verhard stuk lagen veel stukgeslagen slakkenhuizen, een zogenaamde lijstersmidse. In enkele bomen zijn spechten begonnen met het maken van holtes.

Er zijn geen nesten van algemeen voorkomende soorten aangetroffen. Het is echter zeer aannemelijk dat er wel nesten aanwezig zijn, maar dat deze verblijfplaatsen niet zichtbaar waren in de dichte vegetatie.

Jaarrond beschermde nesten van uilen of roofvogels zijn niet waargenomen. Tevens zijn er geen sporen, zoals veren, braakballen of prooiresten, van dergelijke vogels aangetroffen.

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de locatie en de aanwezige groenstructuren niet altijd optimaal/ grondig genoeg te onderzoeken waren op nesten en sporen door het dichte bladerdek en de overwoekering door hoge kruidenvegetatie, struiken en struwelen.

Er zijn geen gebouwen aanwezig waarin holtebroeders als huismus en gierzwaluw een verblijfplaats kunnen hebben.

Grondgebonden zoogdieren

Er zijn geen exemplaren van tabel 2 (eekhoorn) of 3 (boomarter) of verblijfs- of voortplantingsplaatsen ervan aangetroffen binnen het plangebied. Het was echter onmogelijk om in een dergelijk dicht begroeid en ontoegankelijk gebied alle bomen grondig te controleren op nesten en sporen van de eekhoorn. Mogelijk komt de soort wel voor binnen het plangebied. Algemeen voorkomende soorten kunnen binnen het plangebied worden aangetroffen, zoals egel, konijn, mol en kleine marterachtigen. De wat grotere familieleden van de marterachtigen, de steenmarter en das, komen nog maar beperkt voor in het westen van het land en zijn binnen het plangebied derhalve niet te verwachten.

Er zijn pootafdrukken van konijn en ree waargenomen binnen het plangebied. De vos wordt binnen en nabij het plangebied eveneens verwacht.

Vleermuizen

Er zijn geen opstallen aanwezig waarin gebouwbewonende soorten een vaste verblijfplaats kunnen hebben.

Binnen het plangebied zijn diverse oude bomen aanwezig die in potentie geschikt zijn voor vleermuizen. Geschikte bomen zijn bomen van redelijke dikte, met naar boven ingerotte holtes, loszittend schors of scheuren. Niet alle bomen waren goed te onderzoeken op aanwezige scheuren en holtes.

Foto's: Een in potentie geschikte boom voor vleermuizen en potentiële vliegroute vleermuizen (rechts plangebied).

Met zekerheid zullen vleermuizen het plangebied en de omgeving ervan gebruiken om te foerageren.

De bomensingels binnen en nabij het plangebied kunnen door vleermuizen gebruikt worden om te navigeren.

Amfibieën, reptielen en vissen

Er is binnen het daadwerkelijke plangebied geen oppervlaktewater aanwezig. De aanwezigheid van vissen en voortplantingsplekken van amfibieën is derhalve uitgesloten. Wel loopt er naast het plangebied een oude turfvaart en is er een poel gelegen naast het plangebied.

Tijdens het veldbezoek zijn diverse elementen, zoals stenen, planken, takkenhopen en dergelijke opgetild om te kijken of er amfibieën of reptielen onder verscholen zaten. Er zijn geen reptielen waargenomen. Tevens zijn er geen zonnende of vluchtende exemplaren van deze soortgroep waargenomen. Wanneer er reptielen aanwezig waren geweest tijdens het veldbezoek waren deze waarschijnlijk wel opgevangen door geritsel in de vegetatie. De levendbarende hagedis is waargenomen (literatuuronderzoek) op de Brabantse Wal, maar niet binnen het plangebied.

Onder een houten plank is een alpenwatersalamander aangetroffen. De bomensingels langs de turfvaart en het plangebied en de verschillende schuilplekken onder planken en dergelijke elementen bieden schuilplekken (landhabitat) voor deze soort. Mogelijk wordt de nabijgelegen pool of de vaart gebruikt om voort te planten.

Foto's: Aangetroffen alpenwatersalamander onder een houten plank.

De rugstreppad, een pioniersoort, is in een dergelijk plangebied met hoge ruigtevegetatie niet te verwachten.

Algemeen voorkomende soorten, zoals gewone pad en bruine kikker, kunnen worden verwacht binnen en nabij het plangebied.

Ongewervelden/ overige soorten

Onder andere het gecultiveerde karakter (bijna alle groenstructuren/ vegetatie zijn aangeplant en daarna verwilderd) van het plangebied en het ontbreken van oppervlaktewater maken dat de veelal veeleisende exemplaren van streng en strikt beschermde soorten van ongewervelden en overige soorten niet zijn te verwachten. Die soorten hebben vaak specifieke ecologische eisen die in dergelijke terreinen beperkt aanwezig zijn.

Er zijn veel algemeen voorkomende insectensoorten waargenomen, zoals bruin zandoogje en de nachtvlinder sint-jansvlinder.

5 EFFECTENBEOORDELING

Hieronder zijn de effecten van de voorgenomen ingrepen op eventueel aanwezige beschermde gebieden en de aanwezige flora en fauna getoetst aan de vigerende wet- en regelgeving.

5.1 Effecten beschermde gebieden

Natuurnetwerk Brabant

Het plangebied grenst direct aan het NNB. De gewenste toegangsweg zal tevens voor een klein deel over deze verbindingzone heen gaan. Onderhavige rapportage betreft geen Nee, tenzijtoets in het kader van het NNB.

De aanleg van de brug zal geen direct negatief effect hebben op de wezenlijke waarden en kenmerken van deze NNB. De functie, het verbinden van gebieden met elkaar voor diverse diersoorten, zal niet worden aangetast. Er zijn meerdere overgangen aanwezig nabij het plangebied. Deze overgangen hebben ook geen significant negatief effect op de vaart. De boomstructuren langs de vaart blijven gehandhaafd, op wellicht een enkele boom na die voor de toegangsweg gekapt moet gaan worden. In de paragraaf *effecten soorten* (5.2) wordt verder besproken hoe verstoring van soorten voorkomen dient te worden.

De externe werking van de toekomstige situatie op de vaart zal naar verwachting eveneens geen significant negatief effect tot gevolg hebben. In een recent verleden werd de camping nog intensief bezocht.

Gezien het feit dat de realisatie van de toegangsweg binnen het NNB plaatsvindt (hoe klein de ingreep ook is en er geen negatieve effecten te verwachten zijn), kan overleg met bevoegd gezag wenselijk zijn om eventuele vervolgstappen te bespreken.

De bomenrijen langs de turfvaart De Zoom hebben beheertype 'N16.01 Droog bos met productie' meegekregen in het vigerende Natuurbeheerplan. Deze bomensingels blijven gehandhaafd.

Natuurbeschermingswet 1998

Het plangebied ligt eveneens nabij het Natura2000-gebied 'Brabantse Wal'. Onderhavige rapportage betreft geen oriënterend onderzoek/ Voortoets zoals bedoeld in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

De verwachting is echter dat de voorgenomen ingrepen/ toekomstige situatie geen significant negatief effect zullen hebben op dit nabijgelegen Natura2000-gebied.

Voor toetsing op soorten is alleen naar het nabijgelegen Vogelrichtlijngebied gekeken. Het Habitatrichtlijngebied met de daarvoor aangewezen soorten ligt op minimaal 7.000 meter en zal niet direct worden beïnvloed door de ingreep.

Om vast te stellen of de beoogde nieuwe situatie een significant negatief effect zal hebben (externe werking) op de broedvogelsoorten die voor het Natura2000-gebied zijn aangewezen wordt per vogelsoort een korte beoordeling gegeven. Hiervoor is gebruik gemaakt van de site synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/profielen/vogels.

Voor de beoordeling is meegenomen dat de onderlinge afstand van het plangebied en het Natura2000-gebied minimaal 200 meter bedraagt en dat er een brede, bufferende bomensingel aanwezig is tussen de twee gebieden.

A004 Dodaars:

De dodaars is onze kleinste fuutachtige vogel. Het is een broedvogel van ondiepe zoetwaterplassen, die leeft van vis en andere kleine waterdieren. De verstoringgevoeligheid van de dodaars is gemiddeld (verstoringafstand 100-300 meter). De soort schuwt de nabijheid van mensen niet en komt ook veel voor in recreatiegebieden en stadsgrachten.

- Dit broedbiotoop is niet aanwezig binnen het plangebied. Aantasting van broedgevallen is derhalve niet aan de orde. De aanwezigheid van mensen (externe werking) lijkt de soort niet significant te verstoren.

Negatieve effecten op deze soort zijn derhalve niet te verwachten.

A008 Geoorde fuut:

De geoorde fuut is een kleine fuutachtig die in de broedtijd een donker verenkleeft heeft en een opvallend contrasterende gele oorpluim. Het is een broedvogel van ondiepe wateren, die vaak broedt in heidevennen met een kokmeeuwenkolonie of in duinmeren. De geoorde fuut heeft een gemiddelde tot grote verstoringsgevoeligheid (verstoring bij 100-300 meter afstand).

- Dit broedbiotoop is niet aanwezig binnen het plangebied. Aantasting van broedgevallen is derhalve niet aan de orde. De aanwezigheid van mensen (externe werking) op meer dan 300 meter afstand blijkt de soort niet significant te verstoren.

Negatieve effecten op deze soort zijn derhalve niet te verwachten.

A072 Wespendif:

De wespendif is een onopvallende, slanke roofvogel die in bossen broedt. De wespendif is overwegend een bosbewoner, met een voorkeur voor minstens 250 ha grote en minstens 40 jaar oude bossen op zandgrond. De vogel lijkt enige afwisseling met andere gebieden op prijs te stellen. Dat kunnen vennen zijn, stukken heide, beekdalen, natte bosdelen of extensief onderhouden graslanden. De soort ontbreekt in uitgestrekte agrarische gebieden en vermijdt over het algemeen harde kleibodems.

In vergelijking met andere roofvogels is de wespendif minder gevoelig voor verstoring: de soort vertoont een matige verstoringsgevoeligheid (verstoring bij minder dan 100 meter afstand). In zijn leefgebied is de soort ook in matige mate gevoelig voor verstoring (de vogel leeft in min of meer besloten gebieden).

- Dit broedbiotoop/ leefgebied is niet aanwezig binnen het plangebied. Aantasting van broedgevallen is derhalve niet aan de orde. De aanwezigheid van mensen (externe werking) op meer dan 200 meter afstand blijkt de soort niet significant te verstoren.

Negatieve effecten op deze soort zijn derhalve niet te verwachten.

A224 Nachtzwaluw

Een, door zijn perfecte schutkleur en nachtelijke leefwijze, onopvallende vogel van de zandgronden. De nachtzwaluw is gebonden aan droge zandgebieden zoals randen van zandverstuivingen, zandige heidevelden, open plekken in het bos ontstaan door houtkap, storm of brand en open bossen (incl. dichtgegroeide zandverstuivingen en brandgangen door oud dennenbos). De hoogste dichtheid van nachtzwaluwen (20 paar/100 ha) vinden we in deels dichtgegroeide maar niet-vergraste zandverstuivingen. Ook leeft de nachtzwaluw in andere halfopen landschappen op schrale, zandige bodems: boomheiden, heidevelden met boomgroepen of vliegdennen, en op kap- of brandvlakten die meer dan 1,5 ha groot zijn. In dennenbossen op voormalige stuifzanden nestelt de nachtzwaluw langs brandgangen en brede zandpaden.

De nachtzwaluw heeft een gemiddelde verstoringsgevoeligheid (verstoring bij 100- 300 meter afstand). De gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is matig groot: de vogel leeft in gesloten tot halfopen landschap.

- Dit broedbiotoop is niet aanwezig binnen het plangebied. Aantasting van broedgevallen is derhalve niet aan de orde. De aanwezigheid van mensen (externe werking) op meer dan 300 meter afstand blijkt de soort niet significant te verstoren.

Negatieve effecten op deze soort zijn derhalve niet te verwachten.

A236 Zwarte Specht

De zwarte specht is onze grootste spechtensoort. Het is een opvallend grote, zwarte vogel met een rode plek op de kop, die zijn aanwezigheid vaak verraad door zijn luide klaaglijke roep. De zwarte specht heeft een voorkeur voor rustige, grote en vrij oude bossen. De zwarte specht leeft in oude bossen van minimaal 100 ha, ook middeloude bossen mits oude lanen van beuk, Amerikaanse eik en eik aanwezig zijn. De soort is vrijwel exclusief aan zandgronden gebonden.

De zwarte specht heeft een matige tot gemiddelde gevoeligheid voor verstoring (verstoring bij < 100-300 meter afstand). De gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is matig groot: de

zwarte specht leeft in besloten tot halfopen landschap.

- Dit broedbiotoop is niet aanwezig binnen het plangebied. Aantasting van broedgevallen is derhalve niet aan de orde. De aanwezigheid van mensen (externe werking) op meer dan 300 meter afstand blijkt de soort niet significant te verstoren.

Negatieve effecten op deze soort zijn derhalve niet te verwachten.

A246-Boomleeuwerik

De broedbiotoop van de boomleeuwerik bestaat uit halfopen heidelandschappen, randen van zandverstuivingen, kapvlakten, naaldbosaanplant tot 4-5 jaar oud en zandige duinheiden. Soms nestelt hij ook op bouwland zoals kale maïsackers of aspergevelden met wat bosjes en zandpaden met schrale bermen. De nestplaats bevindt zich in 10-30 centimeter hoge pollen van begroeiingen of in kruidenrijke vegetatie. Enige boomgroei in de buurt heeft de boomleeuwerik nodig voor gebruik als zang- en uitkijkpost. De voedselbiotoop kan tot 200 meter van de nestplaats verwijderd zijn. Het is altijd een terreindeel met een poreuze, schraalbegroeide bodem die snel opdroogt en opwarmt. In landbouwgebieden en heideterreinen kunnen brede zandpaden dienen als voedselbiotoop.

De boomleeuwerik vertoont een matige verstoringsgevoeligheid (verstoring bij < 100 m afstand). De gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is matig tot gemiddeld (besloten en halfopen landschap).

- Dit broedbiotoop is niet aanwezig binnen het plangebied. Aantasting van broedgevallen is derhalve niet aan de orde. De aanwezigheid van mensen (externe werking) op meer dan 300 meter afstand blijkt de soort niet significant te verstoren.

Negatieve effecten op deze soort zijn derhalve niet te verwachten.

Resumerend kan worden geconcludeerd dat voor de vogelsoorten waarvoor de Brabantse Wal is aangewezen geen geschikt broedbiotoop aanwezig is binnen het plangebied. Geschikt broedbiotoop moet dan ook binnen dit Natura2000-gebied gezocht worden. Ook zijn ze voor het foerageren niet afhankelijk van het plangebied. De aanwezigheid van recreërende mensen binnen het plangebied zal geen significante verstoring (externe werking) tot gevolg hebben op broedgevallen binnen het Natura2000-gebied.

De realisatie van Buitenplaats Bergen op Zoom zal, ten opzichte van de huidige situatie, een toename betekenen van het aantal recreanten. De verwachting is echter dat er minder recreanten zullen zijn dan in de oude situatie van de toenmalige camping.

Deze toename van recreanten kan in potentie een toename van stikstofdepositie tot gevolg hebben (voornaamste bronnen voor uitstoot van stikstof zijn de transportbewegingen van personenauto's, vrachtwagens en onderhoudswerkzaamheden (grasmaaien) en dergelijke op het terrein van de inrichting. Bron: rapport SoudForceOne).

Om te bepalen of deze mogelijke toename significant negatieve gevolgen kan hebben op de Habitattypen en -soorten van de Natura2000-gebieden 'Brabantse Wal' en 'Kalmthoutse Heide' is door SoudForceOne een AERIUS-berekening uitgevoerd (Onderzoek stikstofdepositie Tritium Advies B.V. te Bergen op Zoom, Projectnr: Ber201636 versie 1.2, 5 juli 2016).

- Uit de berekeningen is gebleken dat de depositie als gevolg van de ontwikkeling inclusief de aanstaande wijzigingen ter hoogte van de natura2000 gebieden niet meer bedragen dan 0,00 mol/ha/jaar. Voor de genoemde naturagebieden geldt in dat geval geen melding- of vergunningsverplichting en is geen passende beoordeling nodig.

Resumerend kan worden geconcludeerd dat er geen significant negatieve effecten zijn te verwachten op de nabijgelegen Natura2000-gebieden. Verder onderzoek in het kader van de Natuurbeschermingswet wordt niet noodzakelijk geacht.

5.2 Effecten soorten in het kader van de Flora en faunawet

Er wordt in het kader van de Flora- en faunawet nagegaan of vaste rust- en verblijfplaatsen door de ingreep worden aangetast (verwijderd, ongeschikt gemaakt) of dat dieren opzettelijk worden verontrust, verjaagd of gedood. Verder is er gekeken of er invloeden zijn die leiden tot een verminderde geschiktheid als foerageergebied waarbij het een zodanig belang betreft dat bij het wegvallen van deze functie ook vaste rust en verblijfplaatsen niet langer kunnen functioneren.

Flora

Tijdens het veldbezoek zijn er binnen het daadwerkelijke plangebied geen beschermde wilde vaatplanten aangetroffen. Er zijn veel aangeplante soorten aanwezig die zich in de afgelopen jaren hebben verspreid. Bijna alle grote groenstructuren worden gehandhaafd.

Er zijn derhalve geen negatieve effecten te verwachten aangaande planten.

Geadviseerd wordt om de invasieve exoot Japanse duizendknoop grondig te laten verwijderen. Dit is een woekerende soort die moeilijk te bestrijden is.

Vogels

Algemeen voorkomende soorten/ niet jaarrond beschermde nesten

Algemeen voorkomende soorten zullen zeker broeden in de groenstructuren/ vegetatie.

De rooiwerkzaamheden en de bouw van de nieuwe gebouwen dienen buiten het broedseizoen van vogels plaats te vinden. De realisatie van de nieuwbouw dient buiten het broedseizoen plaats te vinden om verstoring van eventueel aanwezige broedgevallen binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden niet te verstoren.

Het broedseizoen loopt in onderhavige situatie, in verband met de aanwezigheid van duiven, globaal van maart tot en met augustus. Het is van belang om te weten dat de Flora- en faunawet geen standaardperiode voor het broedseizoen hanteert. Het gaat erom of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum.

Dit advies komt echter in conflict met het advies dat zal worden gegeven bij amfibieën (alpenwatersalamander). In de alinea *Ecologisch werkprotocol* zal hier verder op worden ingegaan.

Jaarrond beschermde nesten

Er zijn geen jaarrond beschermde vaste verblijfplaatsen van uilen of roofvogels of sporen ervan waargenomen. Zoals in hoofdstuk vier reeds aangegeven was het echter onmogelijk om het plangebied grondig te onderzoeken op vaste verblijfplaatsen en sporen.

Gezien de beperkte mogelijkheden tot grondig onderzoek tijdens het veldbezoek is het nodig om in het najaar/ de winter een nacontrole uit te voeren om te kijken of er potentiële jaarrond beschermde nesten/ horsten over het hoofd gezien zijn. In deze periode zal het terrein toegankelijker zijn en het dichte bladerdek verdwenen.

Aan de hand van de bevindingen van de nacontrole zal worden bepaald of er een nader onderzoek naar bezette nesten van uilen en/ of roofvogels uitgevoerd dient te worden.

Grondgebonden zoogdieren

Er zijn geen streng of strikt beschermde verblijfplaatsen aangetroffen van soorten. Het terrein en de bomen waren door de dichte begroeiing en het dichte bladerdek moeilijk te onderzoeken op het voorkomen van nesten van eekhoorns.

Wat voor de hiervoor beschreven jaarrond beschermde nesten van toepassing is, geldt ook voor nesten van de eekhoorn. In het najaar/ de winter dient er een onderzoek (nacontrole) plaats te vinden naar verblijfplaatsen en exemplaren van de eekhoorn. Aan de hand van de bevindingen van dit onderzoek zullen eventuele vervolgstappen worden bepaald.

Algemeen voorkomende soorten kunnen gebruik maken van deze terreinen en de directe omgeving. Voor deze Tabel 1- soorten geldt een algemene vrijstelling als het ruimtelijke ingrepen betreft. Wel geldt de zorgplicht.

Door in de maanden september/ oktober de werkzaamheden uit te voeren wordt voorkomen dat er exemplaren binnen het voortplantingsseizoen of tijdens de overwintering worden verstoord, verwond of gedood.

Dit laatste advies komt echter in conflict met het advies dat zal worden gegeven bij amfibieën (alpenwatersalamander). In de alinea *Ecologisch werkprotocol* zal hier verder op worden ingegaan.

Vleermuizen

Vaste verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten zullen niet verloren gaan. Binnen het plangebied zijn geschikte vleermuisbomen aangetroffen. Zoals reeds aangegeven worden de meeste grotere bomen gespaard, maar om welke bomen het precies gaat is niet bekend. Ook zullen enkele bomen voor de nieuwe ingangsweg moeten wijken. Er dient duidelijkheid te worden verkregen over welke bomen er gekapt gaan worden. Om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen dient tijdens de reeds beschreven nacontrole ook gelet te worden op potentiële vleermuisverblijfplaatsen die tijdens het veldbezoek niet zichtbaar waren.

Aan de hand van de bevindingen van de nacontrole zal worden bepaald of er een nader onderzoek naar boombewonende vleermuizen noodzakelijk is.

Het gehele plangebied zal worden gebruikt om te foerageren. In de directe omgeving is voldoende alternatief foerageergebied aanwezig. In de toekomstige situatie zullen vleermuizen nog steeds kunnen foerageren binnen het gebied.

Er zullen door de ingreep geen significante vliegroutes verloren gaan.

Tijdens de bouwwerkzaamheden en in de toekomstige situatie dient verstoring door licht zoveel mogelijk voorkomen te worden. Er is namelijk een grote kans dat de bomensingels langs de vaart gebruikt worden door vleermuizen om te foerageren en te navigeren. Ook de bomensingels aan de randen van het plangebied kunnen van (groot) belang zijn voor vleermuizen.

Amfibieën, reptielen en vissen

Reptielen zijn niet waargenomen binnen het plangebied. De verwachting is ook dat deze soortgroep met name te vinden is in de geschiktere habitats in het nabijgelegen Natura2000-gebied.

Algemeen voorkomende amfibiesoorten kunnen het plangebied gebruiken als landhabitat. Voor deze Tabel 1- soorten geldt een algemene vrijstelling als het ruimtelijke ingrepen betreft. Wel geldt de zorgplicht.

De streng (tabel 2) beschermde alpenwatersalamander komt voor binnen het plangebied. Het plangebied heeft de functie als landhabitat. Er is geen oppervlaktewater aanwezig waarin deze soort zich kan voortplanten. Dergelijk voortplantingshabitat is wel nabij aanwezig.

De alpenwatersalamander komt in Noord-Brabant (vrij) algemeen voor (bron: Habitatbeheer voor Brabantse amfibieën', RAVON). Het landhabitat (zomer- en winterhabitat) is beschermd bij de Flora- en faunawet. In principe moet voor het aantasten/ vernietigen van een dergelijk habitat een ontheffing Flora- en fauna worden aangevraagd. Omdat het hier een tabel 2 -soort betreft en de ingrepen plaatsvinden in het kader van een ruimtelijke ingreep kan er ook gewerkt worden conform een door het ministerie goedgekeurde gedragscode.

Om te kunnen werken conform een gedragscode dient er een ecologisch werkprotocol te worden opgesteld (zie verder kopje Ecologisch werkprotocol).

Ongewervelden/ overige soorten

Er zijn geen vaste verblijfplaatsen of exemplaren van streng en strikt beschermde overige soorten waargenomen.

Bovenstaande beschouwend zijn er geen negatieve effecten te verwachten aangaande overige soorten.

Algemene zorgplicht

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. Eventueel aanwezige dieren dienen de kans te krijgen om te vluchten.

De zorgplicht houdt ook in dat er zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de periode waarin wordt gewerkt (buiten kwetsbare voortplantings- en overwinteringsperiode).

Een goede periode om de werkzaamheden uit te voeren is september/oktober. Deze periode valt buiten het voortplantingsseizoen van de meeste soorten en de winterrustperiode.

Dit laatste advies komt echter in conflict met het advies dat zal worden gegeven bij amfibieën (alpenwatersalamander). In de alinea *Ecologisch werkprotocol* zal hier verder op worden ingegaan.

Ecologisch werkprotocol

In een ecologisch werkprotocol dient onder andere aangegeven te worden in welke periode er werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden en welke mitigerende maatregelen er genomen gaan worden om het verlies aan landhabitat te mitigeren. Zo kunnen de bomensingels beter worden ingericht als landhabitat en kan er een poel (voortplantingswater) worden aangelegd. Ook moet voorkomen worden dat er exemplaren van de alpenwatersalamander worden verwond of gedood. Dit kan door binnen het voortplantingsseizoen (globaal van half februari tot juli, zie bijlage 1) te werken, dan bevinden de exemplaren zich namelijk in het voortplantingswater en de structuren rondom dat water.

Dit advies komt echter in conflict met het advies om de groenstructuren buiten het broedseizoen van vogels te rooien (de periode dat de alpenwatersalamander juist weer op land te vinden is). In het werkprotocol moet onder andere ook komen te staan hoe om gegaan zal worden met deze tegenstrijdige adviezen en de algemene zorgplicht.

6 CONCLUSIE

Op basis van onderhavige quickscan is beoordeeld of er procedurele gevolgen zijn.

Voor toelichting bij de conclusie dient hoofdstuk vijf geraadpleegd te worden.

Conclusie	
NNB/ NB-wet'98	<p>Het plangebied grenst aan het NNB (en is voor een zeer klein deel ook in het NNB gelegen).</p> <ul style="list-style-type: none"> → Er zal naar verwachting geen significante aantasting zijn van de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNB; → Overleg met bevoegd gezag kan wenselijk zijn. <p>De locatie is gelegen nabij het Natura2000-gebied Brabantse Wal. Het Natura2000-gebied Kalmthoutse Heide ligt binnen een straal van 10 kilometer.</p> <ul style="list-style-type: none"> → De voorgenomen ingrepen en de toekomstige situatie zullen naar verwachting geen extra verstoring teweegbrengen op de vogelsoorten die voor het nabijgelegen Vogelrichtlijn-deel van het Natura2000-gebied Brabantse Wal zijn aangewezen. → Uit een uitgevoerde AERIUS-berekening is naar voren gekomen dat er geen toename van stikstofdepositie zal plaatsvinden op beide Natura2000-gebieden. → Significant negatieve effecten op beschermde natuurgebieden zijn derhalve niet te verwachten.
Soortgroepen	<p>Flora Er zijn in de deelgebieden geen beschermde wilde soorten aangetroffen.</p> <p>Vogels Algemeen voorkomende soorten kunnen broeden in de groenstructuren.</p> <ul style="list-style-type: none"> → De rooi- en bouwwerkzaamheden dienen buiten het broedseizoen plaats te vinden (zie ecologisch werkprotocol i.v.m. conflict advies alpenwatersalamander). <p>Jaarrond beschermde verblijfplaatsen/ nesten zijn niet aangetroffen. Tevens zijn er geen sporen aangetroffen van soorten met een jaarrond beschermd nest. Het plangebied kon ten tijde van het veldbezoek echter niet grondig/ volledig onderzocht worden door te dichte begroeiing en een dicht bladerdek.</p> <ul style="list-style-type: none"> → In het najaar/ de winter dient er een nacontrole plaats te vinden om vast te stellen of er daadwerkelijk geen potentiële vaste verblijfplaatsen van uilen of roofvogels aanwezig zijn; → De uitkomst van de nacontrole bepaalt of er een nader onderzoek naar bezette nesten moet plaatsvinden. <p>Grondgebonden zoogdieren Vaste verblijfplaatsen van streng of strikt beschermde soorten zijn niet aangetroffen. Het plangebied kon ten tijde van het veldbezoek echter niet grondig onderzocht worden op verblijfplaatsen van de eekhoorn door dichte begroeiing en een dicht bladerdek.</p> <ul style="list-style-type: none"> → In het najaar/ de winter dient er een onderzoek plaats te vinden om vast te stellen of er vaste verblijfplaatsen van de eekhoorn aanwezig zijn;

Soortgroepen	<p>→ De uitkomst van het onderzoek bepaalt of er vervolgstappen genomen dienen te worden.</p> <p>Algemeen voorkomende soorten (tabel 1) kunnen voorkomen.</p>
	<p>Vleermuizen</p> <p>Vaste verblijf- of voortplantingsplaatsen van gebouwbewonende soorten zullen door de ingreep niet verloren gaan of worden verstoord. Er zijn geschikte bomen aanwezig binnen het plangebied. Er worden onder andere bomen gekapt in het kader van de aanleg van de toegangsweg. Er is niet inzichtelijk welke bomen er eventueel gekapt gaan worden. Er zullen in ieder geval zo min mogelijk bomen worden gekapt.</p> <p>→ In het najaar/ de winter dient er een nacontrole plaats te vinden om vast te stellen of er meer geschikte vleermuisbomen aanwezig zijn binnen het plangebied;</p> <p>→ De uitkomst van de nacontrole bepaalt of er een nader onderzoek naar vleermuizen moet plaatsvinden.</p> <p>Significant foerageergebied of vliegroutes gaan door de ingreep niet verloren.</p> <p>→ In de toekomstige situatie dient verstoring door licht (met name bij de toegangsweg en de randen van het plangebied) voorkomen te worden.</p>
	<p>Amfibieën, reptielen en vissen</p> <p>Er zijn geen vaste verblijf- en/of voortplantingsplaatsen of exemplaren van streng en strikt beschermde overige soorten waargenomen. Algemeen voorkomende soorten (tabel 1) kunnen voorkomen (landhabitat).</p>
	<p>Ongewervelden/ overige soorten</p> <p>Er zijn geen vaste verblijf- en/of voortplantingsplaatsen of exemplaren van streng en strikt beschermde overige soorten waargenomen.</p>
Flora- en faunawet	<p>Op basis van de bevindingen kan geconcludeerd worden dat er vervolgstappen noodzakelijk zijn om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen.</p> <p>→ In het najaar dient er een nacontrole/ onderzoek uitgevoerd te worden waarbij specifiek wordt gelet op potentiële vaste verblijfplaatsen van uilen, roofvogels, eekhoorns en vleermuizen en eventuele sporen van deze dieren;</p> <p>→ Aan de hand van de uitkomsten van deze nacontrole/ dit onderzoek zal er worden bepaald of er vervolgstappen noodzakelijk zijn;</p> <p>→ Er dient een ecologisch werkprotocol te worden opgesteld in verband met de aanwezigheid van de alpenwatersalamander, broedvogels en de algemene zorgplicht;</p> <p>→ Op basis van de zorgplicht volgens artikel 2 van de Flora- en faunawet dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor in het wild levende dieren en hun leefomgeving;</p> <p>→ Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet is op <u>dit moment</u> niet noodzakelijk;</p> <p>→ Voor algemeen voorkomende soorten (Tabel 1) geldt een algemene vrijstelling als het ruimtelijke ingrepen betreft.</p>

7 VRIJBLIJVEND ADVIES

Bij een dergelijk project kunnen diverse maatregelen genomen worden om de biodiversiteit binnen het plangebied te verbeteren. De eigenaar en tevens initiatiefnemer heeft aangegeven graag maatregelen te nemen die de biodiversiteit en het natuurlijke karakter van het park versterken.

Een soortgroep die zeker kan profiteren zijn vleermuizen. Om vleermuizen onderdak te geven kunnen aan de recreatiewoningen of bomen speciale vleermuiskasten worden opgehangen. Voor gebouwbewonende soorten kunnen platte kasten worden opgehangen, voor boombewonende soorten bolle kasten. Op internet is hierover meer te vinden.

Voor uilen en roofvogels kunnen eveneens speciale kasten worden opgehangen. Dit werkt het beste in overleg met lokale vogelwerkgroepen. Die vinden het leuk om kasten op te hangen en die hebben kennis van de soorten en de omgeving.

Een amfibieënpoel kan voor heel veel soorten en soortgroepen een enorme aanwinst zijn. Amfibieën kunnen zich er voortplanten, libellen en overige insecten worden aangetrokken, vogels en vleermuizen kunnen weer profiteren van de insecten etc.

Een dergelijke poel kan ook als mitigerende maatregel gelden voor de aanwezige alpenwatersalamander.

Het is raadzaam om ecologisch advies in te winnen voor de aanleg van een dergelijke poel. Dit om de kans te vergroten dat de poel daadwerkelijk goed gaat functioneren.

Foto's: Voorbeelden platte kast (gebouwbewonend) en bolle kast (boombewonend) vleermuizen (Bron: Vivara.nl).

Foto's: Voorbeelden steenuilenkast (marterproof) en een torenvalkast (Bron: Vivara.nl).

BIJLAGE 1

SOORTENPROTOCOL ALPENWATERSALAMANDER (STOWA)

Een watersalamander van ongeveer 10 cm. De buik is fel oranje en de rug overwegend blauw met zwarte vlekken. De staart is iets korter dan de lengte van het lichaam. In de landfase is het vlekkenpatroon vervaagd en is soms een dunne oranje rugstreep zichtbaar.

Foto: Floris Brekelmans/ Bureau Waardenburg

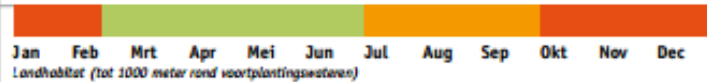

○ soort niet waargenomen
● soort (recent) waargenomen

3

stowa

Alpenwatersalamander *Triturus alpestris*

Groen: Werkzaamheden mogelijk. Oranje: Werkzaamheden mogelijk: ja, mits na overleg met ecooloog en eventuele mitigerende maatregelen. Rood: Werkzaamheden mogelijk: nee, tenzij toestemming van de ecooloog en mitigerende maatregelen worden genomen.

Bestendig beheer en onderhoud (vrijstelling, mits gebruik gedragscode)

Maaien	Zie gedragscode, aanvullend: Van oktober tot half februari.
Schonen	Zie gedragscode, aanvullend: Van oktober tot half februari.
Baggeren	Zie gedragscode, aanvullend: Van oktober tot half februari.
Begrazen	Zie gedragscode, aanvullend: Poelen geheel of gedeeltelijk uitrasteren.
Snoeien/dunnen	Zie gedragscode, aanvullend: Van maart t/m september.
Onderhoud waterkeringen	-
Onderhoud verhardingen	-

Ruimtelijke ontwikkelingen & inrichting (vrijstelling, mits gebruik gedragscode)

Vorbereiding van nieuwe werken	Zie gedragscode, aanvullend: Van maart t/m september.
Verwijderen bovengrond/graafwerkzaamheden	Zie gedragscode, aanvullend: Van maart t/m september.
Sloop kunstwerken en gebouwen	Zie gedragscode, aanvullend: Van maart t/m september.
Bouwactiviteiten	Zie gedragscode, aanvullend: Vervulling van voortplantingswateren (bijvoorbeeld met bouwmaterialen, bouwstof, dieselolie) voorkomen.
Afdammen/dempen/vergraven	Zie gedragscode, aanvullend: Van oktober tot half februari.

Leefgebied
In de buurt van loofbos of houtwallen, heggen en struwelen. Ook in tuinen. Voortplantingswater: voornamelijk stilstaande, niet te voedselrijke wateren, zoals greppels, bospoelen en vennen. Vaak ook aangetroffen in (karen)sporen met een leembodem, mits niet frequent bereden.

Gebruik van het leefgebied
Voortplanting in het water; eieren worden op blaadjes van waterplanten afgezet of op bladeren op de bodem. Overwintering op het land. Tijdens de landfase en de overwintering worden holtes onder platte stenen, dood hout, boomstobben en holen van kleine zoogdieren als dekking gebruikt. Alpenwatersalamanders blijven in de buurt van het water (tot 1 km).

Vervolg: zie pagina 2

Vervolg	Alpenwatersalamander <i>Triturus alpestris</i>
Voornaamste voedselbronnen	Insecten, salamanderelieren. De larven eten algen, watervlooien, vlokreeftjes, waterpissebedden.
Leefwijze door het jaar heen	Tijdens de voortplantingstijd dag- en nachtactief. Tijdens de landfase nachtactief. In het voortplantingswater vanaf half februari tot in juni. De piek van de voortplantingsperiode ligt in april. Larven in het water: mei tot oktober. Overwintering: van oktober tot februari.
Aanbevelingen	- Aanleggen van poelen - Wegvangen vis
Belang waterschapspopulaties	Ondergeschikt belang
Verspreiding binnen Nederland	Limburg, Noord-Brabant en in Oost-Nederland, met name in Drenthe. Ook in Utrecht en op de Veluwe door illegale uitzettingen.
Rode lijst	-
Beschermingsstatus	
Habitatrichtlijn	-
FF-wet	Tabel 2
Bronnen	Van Diepenbeek en Creemers, 2006. Scheffers en Cuppen, 2005. Nöllert en Nöllert, 2001. Websites: www.minlnv.nederlandsesoorten.nl ; www.stowa.nl

BIJLAGE 2

WETTELIJK KADER

1 Flora- en faunawet

De bescherming van planten- en diersoorten is geregeld in de Flora- en faunawet. Deze wet is erop gericht om de Nederlandse biodiversiteit te beschermen en de dieren en planten binnen de Nederlandse wetgeving de plek te geven die hun volgens de Europese afspraken toekomt. De Flora- en faunawet is sinds 1 april 2002 van kracht.

Het uitgangspunt van de Flora- en faunawet is 'Nee, tenzij'. Dit betekent dat alles wat schadelijk is voor bedreigde soorten verboden is. Van het verbod ('nee') kan alleen onder bepaalde voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken.

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen die voor alle planten en dieren geldt. Naast de zorgplicht bevat de wet ook een aantal verbodsbepalingen die ervoor zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten.

1.1. Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. De zorgplicht betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat het lijden zo beperkt mogelijk is.

1.2 Verbodsbepalingen

Artikel 8: Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11: Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12: Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

1.3 Algemene maatregelen van Bestuur (AMvB)

De 'AMvB art.75' van de Flora- en faunawet is in februari 2005 in werking getreden. In dit besluit is een vrijstelling voor specifieke soorten tijdens specifieke activiteiten geregeld. De Flora- en faunawet is middels deze AMvB vereenvoudigd doordat bij bijvoorbeeld ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer voor de meest algemene soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen geldt.

De beschermde soorten worden ingedeeld in drie categorieën (tabellen). Tevens hebben vogels een aparte status.

Tabel 1: Algemene soorten waarvoor een vrijstelling geldt (licht beschermd):

Voor algemeen voorkomende soorten geldt een algemene vrijstelling van de verboden 8 tot en met 12. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. Wel blijft ook voor deze soorten de zorgplicht van kracht. De werkzaamheden betreffen bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Tabel 2: Overige soorten waarvoor een vrijstelling geldt wanneer volgens een, door de minister goedgekeurde, gedragscode gewerkt wordt (streng beschermd):

Voor een aantal soorten geldt een vrijstelling mits volgens een door het ministerie goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Wanneer er niet gewerkt wordt met een gedragscode of wanneer de ingrepen niet vallen bij de onder Tabel 1 genoemde werkzaamheden, kan een ontheffing worden aangevraagd. Deze kan worden verleend indien de beoogde ingreep geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort(en). Eventueel moeten hiertoe mitigerende en compenserende maatregelen genomen worden. De aanvraag zal worden onderworpen aan een lichte toets.

Tabel 3: Habitatrichtlijn bijlage IV-soorten en in AMvB aanvullend aangewezen soorten (bijlage 1) (strikt beschermd):

Voor soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en voor de bijlage 1 soorten geldt het zwaarste beschermingsregime. Voor deze soorten geldt geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Een ontheffing kan alleen worden verleend wanneer:

- geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- sprake is van een in of bij de wet genoemd belang;
- geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Voor bijlage IV-soorten geldt eveneens dat er sprake moet zijn van een door de Habitatrichtlijn erkend belang.

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

1.4 Vogels

Verblijfplaatsen van broedvogels zijn door de Flora- en faunawet beschermd tijdens het broedseizoen. De Flora- en faunawet hanteert geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval aanwezig is, ongeacht de datum.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nest. Deze nesten vallen tijdens de gebruikperiode onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Een aantal vogels gebruiken het gehele jaar hun nest, als bijvoorbeeld vaste rust- en of verblijfplaats, of zijn erg honkvast en keren elk jaar terug naar dezelfde locatie of gebruiken elk jaar hetzelfde nest en zijn niet in staat om zelf een nest te maken. In bovengenoemde situaties is het nest jaarrond beschermd. Dit houdt in dat het nest/ vaste rust- en verblijfplaats ook na het broedseizoen niet zomaar vernietigd mag worden (Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten, augustus 2009)

Indien een jaarrond beschermd nest aanwezig is en deze (en/ of de leefomgeving) verloren gaat, kan een ontheffing worden aangevraagd en/ of dienen mitigerende maatregelen genomen te worden.

Voor soorten kan alleen ontheffing worden verkregen indien er sprake is van een wettelijk belang genoemd in de Vogelrichtlijn;

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

1.5 Gedragscode

Er kan gebruik worden gemaakt van de vrijstelling die is gegeven naar aanleiding van een goedgekeurde gedragscode. Er dient dan aantoonbaar in overeenstemming met de gedragscode gewerkt te worden door de inhoud van de gedragscode op te nemen in bijvoorbeeld eigen werkprotocollen.

Veel gebruikte gedragscodes voor onderhavige activiteiten zijn de gedragscode 'ruimtelijke ordening en inrichting van gemeenten' en de gedragscode 'Flora- en faunawet voor de bouw- en ontwikkelsector'.

Licht ↑ Bescherming ↓ Zwaar	niet beschermde soorten	Zorgplicht
	Soorten van tabel 1 lichtste beschermingsregime algemene soorten	Vrijstelling Wel zorgplicht
	Soorten van tabel 2 middelste beschermingsregime overige soorten	Gedragscode of Ontheffing
	Vogels	Gedragscode of Ontheffing
	Vogels met jaarrond beschermde nesten	Ontheffing
	Soorten van tabel 3 zwaarste beschermingsregime bijlage 1 AMvB bijlage IV Habitatrichtlijn	Ontheffing

Tabel 1: Samenvatting beschermingsregime Flora- en faunawet.

2 Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet'98)

Het beschermen en in stand houden van bijzondere gebieden in Nederland is opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998 die per 1 oktober 2005 van kracht is.

Gebieden die bescherming genieten onder de Nbwet'98 zijn Natura2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden), Beschermde Natuurmonumenten en wetlands.

Handelingen binnen beschermde gebieden die de wezenlijke kenmerken van het gebied aantasten, zijn in principe verboden en worden slechts onder strikte voorwaarden toegestaan. Bij ruimtelijke ingrepen in de nabije omgeving van de beschermde gebieden, moet worden bepaald in hoeverre de externe werking van de ingreep een effect heeft op het beschermde gebied. Betreft het een Natura2000-gebied zal een vergunningsaanvraag op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 moeten worden aangevraagd.

3 Nationaal Natuur Netwerk (NNN)

Vaak vallen de Natura2000-gebieden samen met het zogenaamde Nationaal Natuur Netwerk (NNN), de voormalige Ecologische Hoofdstructuur. In de provincie Noord-Brabant wordt de benaming Natuurnetwerk Brabant (NNB) gehanteerd.

Dit NNN is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Het NNN kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur.

In het NNN liggen: bestaande natuurgebieden (waaronder de 20 Nationale Parken), gebieden waar nieuwe natuur aangelegd wordt, landbouwgebieden (beheerd volgens agrarisch natuurbeheer) en ruim 6 miljoen hectare grote wateren: meren, rivieren, de kustzone van de Noordzee en de Waddenzee.

In het netwerk geldt het 'nee, tenzij'-principe. Ruimtelijke ingrepen zijn niet toegestaan, tenzij er geen alternatieven zijn. Ook moeten de ontwikkelingen een groot openbaar belang hebben. De schadelijke effecten van de activiteit op de natuur moeten bovendien worden gemitigeerd. De kernkwaliteiten en omgevingscondities vormen het toetsingskader. De initiatiefnemer dient onderzoek te doen naar eventuele significant negatieve effecten die een activiteit kan hebben op het NNN.

4 Rode Lijst

Rode Lijst soorten zijn soorten die zijn opgenomen op officiële, door het parlement bekrachtigde en in de Staatscourant gepubliceerde, lijsten van soorten die gevoelig of kwetsbaar zijn of zelfs direct in hun voortbestaan bedreigd worden. De bedreigde dier- en plantensoorten op de Rode Lijsten hebben geen juridische status, tenzij ze ook in de Flora- en faunawet zijn opgenomen.

BIJLAGE 3

LITERATUURLIJST

Boeve, M.N, Omgevingsrecht, uitgeverij Europa Law Publishing, Amsterdam, 2006
Broekhuizen, S e.a., Atlas van de Nederlandse zoogdieren, uitgeverij KNNV, Utrecht,1992
Den Held, J.J, Beknopt overzicht Nederlandse Plantengemeenschappen, uitgeverij KNNV, Utrecht,1991
IKC Natuurbeheer, Handboek natuurdoeltypen in Nederland, uitgeverij Judels&Brinkman, Delft, 1995
Meesters, G, Natuuratlas van Nederland, uitgeverij Icob b.v. Alphen aan den Rijn, 2001
Meijden R. Van der, Heukels' Interactieve Flora van Nederland, ETI, 2007
Parmentier, F, Paassen A van, Steenuil onder de pannen – maatregelencatalogus, 2009
Olsen L-H, Dier & spoor, KNNV uitgeverij,2012
Ravon, De amfibieën en reptielen van Nederland, 2009
Sovon Vogelonderzoek Nederland, Atlas van de Nederlandse Broedvogels, uitgeverij KNNV, Utrecht, 2002
Spohn, R, Bloemen, uitgeverij Tirion BV, Baarn, 2008
Spohn, R, Bomen, uitgeverij Tirion BV, Baarn, 2008
Sterry, P, Vogelwijzer, uitgeverij Tirion BV, Baarn, 2006
Vogelbescherming Nederland, Topografische Inventarisatieatlas voor flora en fauna van Nederland, Zeist, 2003.

Internet:

Kaartbank.brabant.nl
www.ravon.nl
www.sovon.nl
www.vogelbescherming.nl
www.vogelvisie.nl
www.vzz.nl